

Struktura i dinamika obiteljskih odnosa mladih u Dubrovačko-neretvanskoj županiji

Dejana Bouillet

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska
e-mail: dejana@idi.hr

SAŽETAK Ovaj je rad dio znanstvenog projekta "Praćenje korištenja sredstava ovisnosti u populaciji srednjoškolaca Dubrovačko-neretvanske županije" što ga od 2001. godine kontinuirano provodi i financira Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije. Uzorak istraživanja čine reprezentativno izabrani učenici svih srednjih škola Dubrovačko-neretvanske županije koji su u proljeće 2003. (N = 1298) i 2006. godine (N = 1485) anonimno popunjavali upitnik pod nazivom "Kako si?" (autor Petar Bezinović). Postavljena su tri opća cilja istraživanja: (1) utvrditi i analizirati načine na koje srednjoškolci Dubrovačko-neretvanske županije doživljavaju svoj odnos s majkama i očevima te obiteljsku interakciju; (2) ustanoviti dinamiku triju komponenata obiteljskih odnosa, odnosno utvrditi eventualne promjene u njihovoj strukturi tijekom trogodišnjeg razdoblja; (3) ustanoviti povezanost triju komponenti obiteljskih odnosa sa sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima mladih i njihovih obitelji. Ciljevi su realizirani pomoću deskriptivne analize podataka o obiteljskim odnosima mladih, analize varijance i kanoničke diskriminativne analize.

Rezultati su ukazali na promjenljivost odnosa u obiteljima mladih, na različitost dinamičnosti pojedinih komponenti obiteljskih odnosa te na povezanost kvalitete obiteljskih odnosa s mnogim sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima mladih i njihovih obitelji. Obiteljski su odnosi najsnažnije određeni spolom adolescenata i materijalnim prilikama obitelji, a većinu suvremenih hrvatskih obitelji karakteriziraju odnosi s visokim stupnjem konverzacijske i niskim stupnjem konformističke orijentacije. Budući da gotovo trećinu obitelji obilježava nizak stupanj konverzacijske i konformističke orijentacije, u radu se ukazuje na nepovoljne učinke postmodernističkog vremena koje sve više karakterizira hrvatsko društvo.

Ključne riječi: mladi, obiteljski odnosi, sociokulturni razvoj

Primljeno: 20. 11. 2006.

Pribvačeno: 22. 12. 2006.

1. Uvod

Suvremena sociološka teorijska razmatranja obiteljskih odnosa pretežno su orijentirana na analizu širih strukturnih i socijalnih promjena usmjerenih na utvrđivanje njihova utjecaja na funkcioniranje obitelji. Promjene u odnosima suvremenih obitelji, sadržane u detradicionalizaciji i individualizaciji socijalnog života te pluralizaciji obiteljskih oblika, najčešće se tumače kao posljedica postindustrijalizacije i postmodernizma (Gillies, 2003.). U pojmovima “postindustrijalizacija” i “postmodernizam” prefiks “post” može značiti da živimo u svijetu mijene i tranzicije: staro se raspada i nestaje, a novo je još nejasno i neodređeno pa izgleda da je sadržaj sadašnjosti nešto što se pojavljuje poslije, što slijedi na putu iz određene prošlosti u budućnost koja još nije zacrtana. U drugom smislu, taj se prefiks može odnositi i na svijet u kojemu staro i novo koegzistiraju: ono što slijedi nakon fordističkoga, industrijskoga, modernog društva ne zamjenjuje ga nužno, već se miješa s njim i fragmentira ga. Ovdje sadašnjost ima brojne sadržaje, mnoštvo različitih političkih, kulturnih i ekonomskih doživljaja, suprotstavljenih i nestabilnih socijalnih i institucionalnih udruživanja, mnoštvo razina osobnoga i kolektivnog djelovanja (Penna; O'Brien, 1997.). Slijedom navedenoga, postmodernizam obilježava neizvjesnost, nesigurnost i stalne dvojbe.

Zeitlin i suradnici (Zeitlin; Megawangi; Kramer; Colletta; Babatunde; Garman, 1995.) naglašavaju tri važne značajke postmodernih obitelji: indiferentnost adolescenata spram identiteta obitelji, nestabilnost bračne zajednice koja, popraćena rapidnim povećanjem stope razvoda brakova te liberalizacijom žena, nuklearnu obitelj sve manje čini “utočištem” svojih članova. U usporedbi s obiteljima iz ranijih razdoblja, postmoderne obitelji su brojčano manje, manje ovisne o krvnoj vezi, članovi obitelji češće komuniciraju posredstvom elektroničkih uređaja, sudjeluju u brojnim promjenljivim psihičkim, simboličkim i socijalnim kontekstima, izloženi su zahtjevima za iznošenje i procesuiranje sažetih informacija, mogu birati u kojim će aspektima zajednice sudjelovati, imaju visoku razinu privatnosti i izbora, razvijaju različite identitete zbog međusobno nepovezanih i promjenljivih obveznih ili dobrovoljnih socijalnih uloga, a sve je to okruženo pluralističkim, relativnim vrijednostima i nelinearnom simboličnom interpretacijom stvarnosti.

Ipak, u pogledu tumačenja krajnjih ishoda postmodernizma među znanstvenicima ne postoji slaganje. Dok jedni autori naglašavaju da slabljenje tradicionalnih veza vodi rastapanju moralnih vrijednosti, drugi smatraju da raznolikost životnih stilova potiče demokratizaciju međuljudskih odnosa (Gillies, 2003.).

Procese pomoću kojih se stvaraju i obnavljaju socijalni sustavi tumače mnoge teorije. To su, primjerice, kritička feministička teorija, sociološke teorije socijalnog konstrukcionizma i simboličkog interakcionizma, teorija socijalnih promjena, teorija socijalnog učenja, teorija stresa i prilagodbe, teorija strukturiranja, sistemska teorija, teorija prirodne selekcije (Baxter; Braithwaite, 2006.).

Zagovornici teorije strukturiranja (Krone; Schrod; Kirby, 2006.) posebnu pozornost pridaju načinima kako se članovi grupa koriste društvenim sredstvima i pravilima. Sustavi su pak vidljivi obrasci odnosa među grupama i njezinim članovima (kao što je, primjerice, obitelj), dok struktura podrazumijeva pravila i sredstva kojima se članovi grupa koriste kako bi kreirali i održali sustav. Drugim riječima, strukturni pristup obiteljskim odnosima orijentiran je na vidljivu razinu funkcioniranja obitelji i na društvene strukture koje takvo funkcioniranje podržavaju. Iako obitelji mogu kreirati stanovite strukture koje su jedinstvene, one se znatno češće prilagođavaju već postojećim društvenim strukturama (političkim, ekonomskim, religijskim, kulturnim i drugim).

Nedvojbeno je da sve obitelji usvajaju određene obrasce komunikacije koji služe međusobnom sporazumijevanju, funkcioniranju obitelji i socijalizaciji njezinih maloljetnih članova. Prema teoriji obrazaca obiteljske komunikacije (izvorno engl. *Family Communication Patterns Theory*, Koerner; Fitzpatrick, 2006.), najbitnije dimenzije obiteljske komunikacije jesu konverzacijska i konformistička orijentacija. Konverzacijska orijentacija podrazumijeva stupanj u kojem se svi članovi obitelji ohrabruju na sudjelovanje u interakciji s neograničenim brojem tema. Konformistička orijentacija određena je stupnjem u kojem obitelji inzistiraju na ujednačavanju i homogenosti stavova, vrijednosti i vjerovanja svojih članova. U tom smislu postoje četiri tipa obitelji: *konzenzualne obitelji* (s visokim stupnjem konverzacijske i konformističke orijentacije); *pluralističke obitelji* (s visokim stupnjem konverzacijske i niskim stupnjem konformističke orijentacije); *protektivne (zaštitničke) obitelji* (s niskim stupnjem konverzacijske i visokim stupnjem konformističke orijentacije); *laissez-faire obitelji* (s niskim stupnjem konverzacijske i konformističke orijentacije) (Koerner; Fitzpatrick, 2006.: 57).

U literaturi se odnosi između roditelja i djece razmjerno često proučavaju pomoću modela roditeljskih odgojnih stilova (Žižak, 1993., Raboteg-Šarić; Sakoman; Brajša-Žganec, 2002. ali i mnogi drugi autori). Prema tom modelu, dvije su ključne dimenzije roditeljstva: emocionalna toplina i roditeljsko razumijevanje s jedne, te roditeljski nadzor i roditeljske zabrane s druge strane. Kombinacija tih dviju dimenzija proizvodi četiri opća stila roditeljstva: *autoritaran roditelj* (zahtjevno i restriktivno ponašanje, s malo ljubavi i topline); *permisivan roditelj* (nerestriktivno, nezahtjevno, ali toplo i podržavajuće ponašanje); *autoritativan roditelj* (restriktivno i odgovorno ponašanje, ispunjeno ljubavlju i topline); *indiferentan* (roditelji daju malo ograničenja, malo pažnje i malo emocionalne podrške). Za razvoj socijalno kompetentnih i psihički stabilnih osoba najprimjerenijim se smatra autoritativan stil roditeljskog odgoja. Poruka većine dosada provedenih istraživanja jest da roditelji tendiraju nekom odgojnom stilu, usklađujući svoje roditeljstvo s dobi djeteta dominantno unutar tog stila. Kako djeca rastu, roditelji postaju sve zahtjevniji i sve manje popustljivi, postavljajući granice ponašanja i zahtijevajući da te granice djeca uvažavaju (Žižak, 1993.).

Bez obzira na teorijski pristup obiteljskim odnosima, ostaje činjenica da je obitelj skupina dviju ili više osoba koje su povezane rođenjem, brakom ili usvajanjem, a

žive zajedno. Članovi obitelji u pravilu su povezani snažnim osjećajima, međusobno razvijaju odnose koji ih u duljem razdoblju čine međusobno višestruko ovisnima, pa jedni prema drugima imaju brojna prava i obveze. Obitelj je ujedno i socijalna institucija koja u odgoju i socijalizaciji djece i mladih ima nezamjenjiv značaj.

Brojna istraživanja o ponašanju roditelja i djece identificirala su nekoliko obilježja koja diferenciraju tzv. funkcionalne i nefunkcionalne obitelji. Tzv. nefunkcionalne obitelji, iz kojih u pravilu potječu maloljetni delinkventi i ovisnici o psihoaktivnim tvarima (Krinslay; Bry, 1991.), pokazuju manje sposobnosti u rješavanju problema, češće koriste obrambene mjere (uključujući prijeteca, kažnjavajuća, kontrolirajuća i dominirajuća ponašanja), a rjeđe podržavajuću komunikaciju (uključujući pomanjkanje vještina i sposobnosti traženja i davanja informacija te empatičnoga razumijevanja). Istraživanja su nadalje pokazala da su majke agresivne djece, suprotno majkama socijalno kompetentne djece, manje pozitivne, više usmjerene na kritiku, protivljenje i kontrolu (Dumas; LaFrenière; Beaudin; Verlaan, 1992.). Poznato je također da pojačana potreba adolescenata za društvom vršnjaka ne umanjuje značaj obitelji u njihovu životu, te da se – uz višu razinu osviještenosti pripadanja obitelji – vezuje i bolja slika o sebi, bolji lokus kontrole i kvalitetnije funkcioniranje u drugim društvenim okruženjima (Chubb; Fertman, 1992.). Nedvojbeno je da kvaliteta obiteljskih odnosa znatno utječe na formiranje identiteta i kasniju psihičku i socijalnu zrelost mladih: adolescent koji svoj identitet gradi temeljem pozitivnih iskustava o zadovoljenju osnovnih potreba i temeljne sigurnosti i poslije je, tijekom života, prilagodljiviji u okolnostima lišavanja i frustracije te posjeduje veći potencijal za rješavanje problema (Bezinović; Manestar; Ristić Dedić, 2004.).

Iako ne postoji skupina kvaliteta koje bi sve obitelji činile sretnima, postoje zajednička obilježja obitelji koje podržavaju razvoj socijalno kompetentnih osoba. To su, primjerice, brak u kojemu obadva supružnika podržavaju zdrave odnose, usuglašeni odgojni stavovi roditelja, obiteljska privrženost i pružanje podrške, dogovorena obiteljska pravila, zajedničko provođenje vremena u igri i poslu, učinkovita komunikacija (aktivno slušanje, razumijevanje), fleksibilnost i prihvaćanje promjena, dijeljenje odgovornosti i poštivanje privatnosti svih članova obitelji i dr. (Reid, 1996., prema Ferić, 2002.).

Sve u svemu, mladima i danas, kada se nađu u razdoblju sumnji i nedoumica, treba odrasla osoba koja ih može usmjeriti i potaknuti da sami traže odgovore o smislu svoga života, pa je, bez obzira na strukturnu i funkcionalnu promjenljivost suvremenih obitelji, psihosocijalna dobrobit mladih nezamisliva bez kvalitetnih obiteljskih odnosa.

Dok su se ranija istraživanja ponajviše bavila istraživanjima na mlađoj djeci, novija su usmjerena ispitivanju odnosa roditeljskog ponašanja i ponašanja adolescenata. Bezinović i Smojver-Ažić (2000.) ističu da su istraživanja potvrdila kako je majčino odbacivanje (nedostatak topline i prihvaćanja) povezano s osobnim emocionalnim problemima adolescenata te da su nedostatan roditeljski nadzor i

niski intenzitet odnosa roditelj-dijete važni činitelji loše prilagodbe dječaka u ranoj adolescenciji. Ipak, malo je autora koji su se u svojim istraživanjima bavili distinkcijom između komunikacijskih uloga između očeva i majki u razvoju adolescenata. Većina istraživanja usmjerena je na odnos između majke i djeteta, a u nekim je radovima pojam "roditelj" sinonim za majku. Rijetke studije koje ispituju interakcije majki i očeva s njihovom djecom, ukazuju na različitosti u modalitetima komuniciranja adolescenata s očevima i majkama. Utvrđeno je, primjerice, da su majke hiperaktivne djece suočene sa znatno više neposluha svojih sinova nego očevi (Krinzlay; Bry; 1992.), da tijekom procesa djetetova odrastanja odnosi između očeva i djece prolaze kroz mnogo kritičnih faza, osobito kad djeca postaju adolescenti (Croy, 1988.), te da je kvalitetan odnos s ocem snažniji prediktor zdravoga psihosocijalnog razvoja djece i mladih nego što je to slučaj s kvalitetnim odnosom s majkom (Tasić, 1994.).

Stručna literatura ukazuje na slabljenje socijalizacijske uloge obitelji, uz jačanje nekih drugih činitelja socijalizacije, što dolazi do izražaja osobito u vrijeme osjetljivoga prijelaznog razdoblja adolescencije, dakle, uglavnom u vrijeme srednjoškolskog obrazovanja. Taj se proces objašnjava u povezanosti s temeljitim i eskaliranim društvenim promjenama, a vjeruje se da se hrvatska obitelj u njima danas uglavnom teško snalazi. Mnogi roditelji, osobito roditelji adolescenata, zbog svoje vezanosti za tradicionalnu kulturu i pripadajući stil odgoja te drugih razloga ni ne znaju kako reagirati na te promjene koje na odgoj njihovih kćeri i sinova nerijetko djeluju štetno, a dio roditelja (zbog nebrige ili ignorancije) svega toga i nije svjestan. Pritom treba uzeti u obzir da se u novim društvenim okolnostima smanjuju materijalni, vremenski i drugi resursi mnogih obitelji, i to zbog povećanja broja obitelji s jednim roditeljem, razmjerno niskoga životnog standarda u nas, sve većih zahtjeva za dodatnim radom roditelja da bi se osigurala materijalna egzistencija obitelji, te drugih razloga. Istodobno se povećavaju resursi nekih drugih činitelja što utječu na socijaliziranje djece i mladih (Lalić, 2005.: 39).

Rezultati našega istraživanja pokazat će na primjeru mladih u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, na koji način i u kojoj mjeri ove općenite postavke nalaze empirijsku potvrdu.

2. Ciljevi i hipoteze istraživanja

Svrha ovoga rada jest empirijska provjera strukture i dinamike obiteljskih odnosa mladih u suvremenom hrvatskom društvu, budući da je ovoj temi u našoj znanstvenoj literaturi posvećena slaba istraživačka pozornost. Kao što je već rečeno, autori se uglavnom bave utvrđivanjem doprinosa kvalitete opće obiteljske komunikacije psihosocijalnoj dobrobiti mladih (Raboteg-Šarić, 2001.; Ljubotina; Galić, 2002.; Raboteg-Šarić; Sakoman; Brajša-Žganec, 2002.; Bezinović; Manestar; Ristić Dedić, 2004.; Ferić; Kranželić; Tavra, 2005.; Bouillet, 2005. i dr.), dok su obilježja komunikacije između adolescentne djece s njihovim majkama i očevima razmjerno slabo poznata.

Postavljena su tri opća cilja istraživanja: (1) utvrditi i analizirati načine na koji srednjoškolci Dubrovačko-neretvanske županije doživljavaju svoj odnos s majkama i očevima te aktivnosti kojima su pretežno ispunjena obiteljska druženja, čime se opisuje obiteljska interakcija; (2) ustanoviti dinamiku triju komponenata obiteljskih odnosa, odnosno utvrditi eventualne promjene u njihovoj strukturi tijekom trogodišnjeg razdoblja; (3) ustanoviti povezanost triju komponenti obiteljskih odnosa sa sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima mladih i njihovih obitelji.

Pritom se testiraju opće hipoteze kojima smo pretpostavili da je u trogodišnjem razdoblju moguće utvrditi promjenljivost odnosa u obiteljima mladih, da je dinamika pojedinih komponenti obiteljskih odnosa različita, te da ovisi o različitim sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima. Uporište ovih hipoteza nalazi se u sociološkim teorijama koje naglašavaju međutjecaj obiteljskih i širih društvenih odnosa i okolnosti. Slijedom dosadašnjih znanstvenih i stručnih spoznaja, a sukladno teoriji obrazaca obiteljske komunikacije, pretpostavljamo da se promjene u odnosima u obiteljima mladih odvijaju u smjeru sve izraženijih pluralističkih i *laissez-faire* odnosa. Drugim riječima, pretpostavljamo da suvremene hrvatske obitelji karakteriziraju odnosi s visokim stupnjem konverzacijske te niskim stupnjem konformističke orijentacije, ili s niskim stupnjem konverzacijske i konformističke orijentacije.

3. Metoda istraživanja

Istraživanje se temelji na podacima prikupljenima anketnim ispitivanjem na reprezentativnom uzorku učenika svih srednjih škola Dubrovačko-neretvanske županije u proljeće 2003. i 2006. godine. Istraživanje je provedeno u sklopu znanstvenog projekta "Praćenje korištenja sredstava ovisnosti u populaciji srednjoškolaca Dubrovačko-neretvanske županije" što ga od 2001. godine kontinuirano provodi i financira Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije.

Ispitanici su anonimno, metodom grupnog anketiranja kojeg su vodili posebno educirani anketari, popunjavali upitnik naslovljen "Kako si?" Upitnik je osmišljen s namjerom istraživanja kvalitete života mladih, a već je primjenjivan u istraživanjima kvalitete života mladih u drugim hrvatskim županijama (Bezinović; Smojver-Ažić, 2000.; Bezinović; Tkalčić, 2002.; Bezinović; Manestar; Ristić Dedić, 2004.). Uz opće sociodemografske i sociostrukturne podatke, upitnik sadrži čestice o slobodnom vremenu mladih, odnosu s vršnjacima, zdravlju, obiteljskim prilikama, školovanju, korištenju sredstava ovisnosti, zadovoljstvu životom te samoprocjeni mladih.

U ovom su istraživanju korištene čestice koje opisuju način na koji mladi doživljavaju svoj odnos s majkom i ocem, te obiteljsku interakciju (15 čestica opisuju odnos s majkom i odnos s ocem, a 12 čestica opisuju obiteljsku interakciju). Sve su čestice organizirane kao četverostupanjске skale, s kategorijama: nikada, ri-

jetko, često i vrlo često. Te su čestice u istraživanju tretirane kao kriterijske varijable.

One su analizirane u odnosu na godinu anketiranja i 10 prediktorskih varijabli koje opisuju sociodemografska i sociostrukturalna obilježja ispitanika i njihovih obitelji: spol ispitanika, dob ispitanika, rezidencijalni status (žive li u gradu ili selu), struktura obitelji (s kime ispitanik živi te broj braće i sestara), obrazovanje majke, obrazovanje oca, materijalne prilike obitelji te radni status roditelja (majke i oca). Za potrebe analize sažete su izvorne kategorije dijela prediktorskih varijabli, ili je iz analize izuzet dio ispitanika. Iz analize su izuzeti ispitanici koji imaju 14 godina, jer čine svega 0,6% ukupnog uzorka. Kategorije "jako loše" i "loše" materijalne prilike obitelji sažete su u kategoriju "loše". Varijabla "broj braće i sestara" organizirana je tako da uključuje kategorije (1) jedinac/jedinica, (2) jedan brat ili sestra, (3) dvoje braće i/ili sestara, (4) troje i više braće i/ili sestara. Varijabla "s kime živiš?" sažeta je u tri kategorije: (1) s oba roditelja, (2) s jednim roditeljem (uključuje izvorne kategorije "samo s ocem" i "samo s majkom"), (3) ostalo (s bakom, djedom, rodbinom, podstanar, u učeničkom domu). U varijablama obrazovanje majke i oca u jednu su kategoriju sažeti ispitanici čiji roditelji nisu završili osnovnu školu ili imaju samo osnovnoškolsko obrazovanje. Izvorne kategorije varijabli "radni status majke" i "radni status oca" sažete su u tri kategorije: (1) javni/državni sektor, (2) slobodna profesija (uključuje kategorije – obrt, vlastito poduzeće, poljoprivredna djelatnost), (3) nije u radnom odnosu (nezaposlen, u mirovini, kućanica). Roditelji koji su povremeno zaposleni ili je podatak o njihovom radnom statusu nepoznat, izuzeti su iz analize.

Na temelju podataka o broju učenika u svakome razredu, pomoću programa *Research Randomizer* (www.randomizer.org), slučajnim je izborom obuhvaćeno 20% učenika u svakome razredu i u svakoj srednjoj školi Dubrovačko-neretvanske županije. Tako je konstruiran proporcionalno stratificirani uzorak istraživanja. Godine 2003. godine ispitano je 1.298, a 2006. godine 1.485 učenika. U svim analizama koje su u ovome istraživanju provedene, ti se uzorci ispitanika tretiraju kao dva subuzorka, što znači da su analize realizirane posebno na jednoj te posebno na drugoj skupini ispitanika. Apsolutan broj ispitanika u pojedinim analizama varira, budući da su u analize uključeni samo oni ispitanici za koje su nam pojedini podaci bili poznati.

Razlike u strukturi i dinamici obiteljskih odnosa mladih, u dvije vremenske točke anketiranja, utvrđene su pomoću deskriptivne analize i analize varijanci dviju skupina ispitanika s obzirom na čestice koje opisuju odnose s majkom, odnose s ocem te obiteljsku interakciju. Doprinos sociodemografskih i sociostrukturnih obilježja ispitanika i njihovih obitelji pojedinim aspektima obiteljskog odnosa, analiziran je putem diskriminativnih analiza koje su za svako sociodemografsko i sociostrukturno obilježje zasebno realizirane. Drugim riječima, budući da je u analizu uvršteno deset prediktorskih varijabli, a ispitanici anketirani 2003. i 2006. godine, one se tretiraju kao dva odvojena uzorka istraživanja, provedeno je 20 diskriminativnih analiza.

Kao statistički značajne, tretirane su razlike kod kojih je značajnost F-omjera ili H^2 testa jednaka 0,000 ($p = 0,000$).

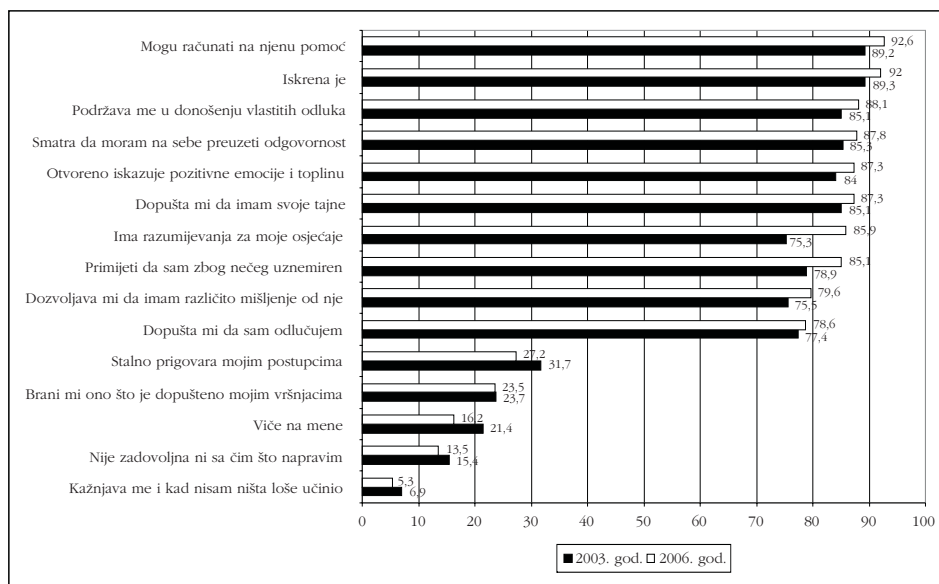
4. Rezultati

4.1. Struktura i dinamika odnosa mladih s majkom

U ovom ćemo odjeljku promatrati strukturu i dinamiku odnosa mladih prema majci, temeljenih na istraživanjima iz 2003. i 2006. godine.

Grafikon 1.

Komparativan prikaz procjene odnosa mladih s majkom 2003. i 2006. godine – s odgovorima “često” i “vrlo često” (u %)

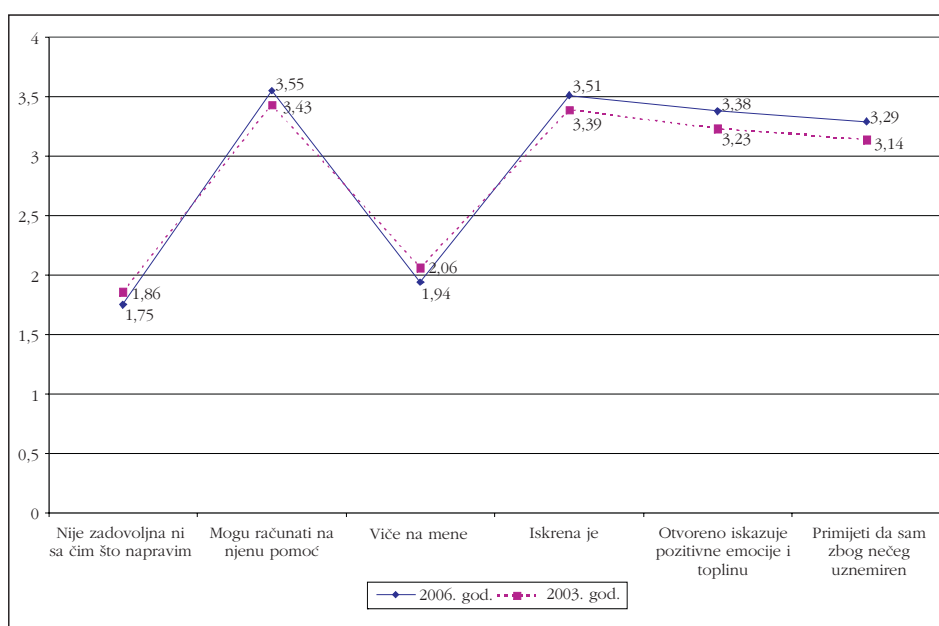

Podaci sadržani u grafikonu 1. pokazuju da znatna većina ispitanika iz oba subzorka (2003. i 2006. godine) kvalitetu odnosa s majkom procjenjuje razmjerno povoljnom, jer u odnosu s majkom često i vrlo često doživljavaju otvorenost, iskrenost, podršku, razumijevanje i poštivanje privatnosti. Udjel ispitanika koji odnose s majkom procjenjuju razmjerno nepovoljnima, kreće se od 5,3% do 27,2%. U pogledu loše kvalitete međuljudskih odnosa, osobito se ističu ispitanici kojima majke stalno prigovaraju, viču na njih, učestalo doživljavaju majčino nezadovoljstvo, zabrane i kazne. Godine 2006., u odnosu na 2003., primjećuje se viša zastupljenost odgovora ispitanika na česticama koje upućuju na otvorene, podržavajuće i iskrene odnose, a niža na česticama koje upućuju na odnose ispunjene zabranama, kažnjavanjem, prigovorima i ograničenjima. Analizom varijance utvrđeno je da su te razlike statistički značajne na šest čestica: (1) otvoreno iska-

zuje pozitivne emocije i toplinu (F-omjer 21,936), (2) primijeti da sam zbog nečeg uznemiren (F-omjer 21,126), (3) mogu računati na njezinu pomoć (F-omjer 17,614), (4) iskrena je (F-omjer 16,746), (5) više na mene (F-omjer 16,178) (6) nije zadovoljna ničim što napravim (F-omjer: 12,667). Smjerovi tih razlika prikazani su u grafikonu 2.

Grafikon 2.

Statistički značajne razlike među ispitanicima u procjeni kvalitete odnosa s majkom 2003. i 2006. godine (aritmetičke sredine)

Više prosječne vrijednosti karakteriziraju subzorku ispitanika anketiranih 2006. godine kada se radi o česticama koje upućuju na otvoren i podržavajući međuljudski odnos, a u subzorku ispitanika anketiranih 2003. godine više su kada je riječ o česticama koje upućuju na nezadovoljstvo i izražavanje majčine ljutnje. Budući da viša prosječna vrijednost upućuje na češće doživljavanje pojedinih komponenti odnosa,¹ zaključujemo da se u trogodišnjem razdoblju (2003.-2006.) primjećuju tendencije poboljšanja kvalitete odnosa između majki i njihove adolescentne djece.

Analiza utjecaja pojedinih sociodemografskih i sociostrukturnih obilježja ispitanika na doživljaj kvalitete odnosa s majkom pokazala je da do statistički značajnih razlika u obje godine istraživanja dovodi spol ispitanika, dok su dob i materijalne prilike obitelji proizveli po jednu statistički značajnu diskriminativnu funkciju, i to

¹ Ovaj odnos vrijedi i za sve naredne grafikone u radu.

samo na subuzorku ispitanika anketiranih 2006. godine. Vrijednosti i struktura statistički značajnih diskriminativnih funkcija prikazane su u tablicama 1. i 2.

Tablica 1.

Vrijednosti statistički značajnih diskriminativnih funkcija kvalitete odnosa s majkom s obzirom na sociodemografska i sociostrukturalna obilježja te veličina uzorka analize

Obilježja ispitanika	Godina	Uzorak	% objašnjene varijance	Wilks' Lambda	χ^2	Stupnjevi slobode
<i>Spol</i>	2006.	1347	100,0	0,934	91,878	15
Ženski		54,9%				
Muški		45,1%				
<i>Spol</i>	2003.	670	100,0	0,920	54,747	15
Ženski		53,9%				
Muški		46,1%				
<i>Dob</i>	2006.	1192	59,2	0,914	106,295	60
15. godišnjaci		11,2%				
16. godišnjaci		24,0%				
17. godišnjaci		33,2%				
18. godišnjaci		24,5%				
19. godišnjaci		7,0%				
<i>Materijalne prilike obitelji</i>	2006.	1335	53,5	0,930	96,667	45
Loše		6%				
Osrednje		61,7%				
Dobre		27,3%				
Odlične		5,0%				

Tablica 2.

Struktura statistički značajnih diskriminativnih funkcija odnosa s majkom s obzirom na sociodemografska i sociostrukturalna obilježja

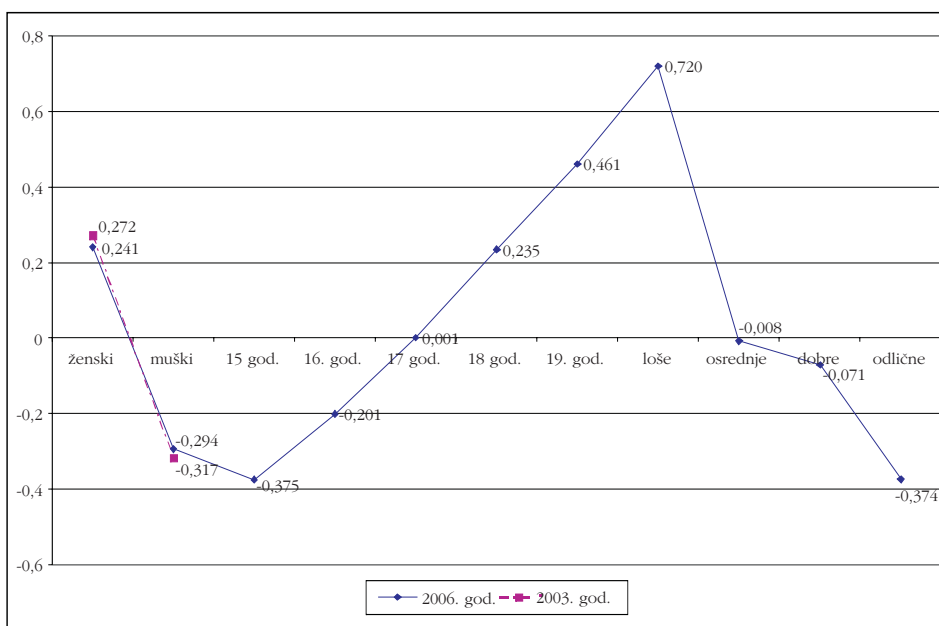
Kvaliteta odnosa s majkom	Spol – 2006.	Spol – 2003.	Dob – 2006.	Materijalne prilike obitelji – 2006.
Dopušta mi da sam/a odlučujem	-0,036	-0,219	0,697	-0,293
Nije zadovoljna nisačim što napravim	0,228	0,264	0,012	0,399
Mogu računati na njezinu pomoć	0,197	0,123	0,027	-0,468
Stalno prigovara mojim postupcima	-0,071	0,327	0,128	0,478
Viče na mene	0,459	0,646	0,008	0,508
Dozvoljava mi da imam različito mišljenje od nje	0,265	0,185	0,228	0,100
Dopušta mi da imam svoje tajne	0,358	0,322	-0,117	-0,287
Kažnjava me i kad nisam ništa loše učinio/la	-0,125	0,224	-0,019	0,432
Iskrena je	0,206	0,079	0,061	-0,392
Otvoreno iskazuje pozitivne emocije i toplinu	0,276	0,089	0,139	-0,362

Kvaliteta odnosa s majkom	Spol – 2006.	Spol – 2003.	Dob – 2006.	Materijalne prilike obitelji – 2006.
Smatra da moram na sebe preuzeti odgovornost	0,245	0,171	0,544	0,174
Primijeti da sam zbog nečeg uznemiren/a	0,537	0,424	0,298	-0,106
Brani mi ono što je dozvoljeno mojim vršnjacima	-0,033	0,396	-0,270	0,674
Ima razumijevanja za moje osjećaje	0,367	-0,049	0,088	-0,450
Podržava me u donošenju vlastitih odluka	0,192	0,010	0,239	-0,292

Funkciju koja kvalitetu odnosa s majkom diskriminira prema spolu ispitanika, najviše definiraju čestice koje opisuju majčinu brigu (razumijevanje osjećaja i uočavanje zabrinutosti ispitanika), ljutnju (vikanje) i uvažavanje privatnosti (dopuštanje tajni). Godine 2006., u odnosu na 2003., diskriminativnost spola oslabjela je kada se radi o učestalosti prigovaranja i zabrana, a ojačala kada je riječ o razumijevanju osjećaja ispitanika. Funkciju koja kvalitetu odnosa s majkom diskriminira prema dobi ispitanika, u najvećoj mjeri definiraju čestice koje opisuju razinu samostalnosti i odgovornosti ispitanika, te čestica koja opisuje razumijevanje ispitanikovih osjećaja. Razlike u kvaliteti odnosa s majkom najviše su u odnosu na materijalne prilike obitelji. Tu diskriminativnu funkciju tvori čak 9 čestica: sputavanje, nepodržavanje, nezadovoljstvo, prigovori, vika, kažnjavanje, zabrane, neiskrenost i zatvorenost majke. Smjer dobivenih razlika prikazan je u grafikonu 3.

Grafikon 3.

Aritmetičke sredine (centroidi) skupina ispitanika na diskriminativnim funkcijama kvalitete odnosa s majkom s obzirom na spol i dob ispitanika, te s obzirom na materijalne prilike obitelji

U oba subuzorka, na doživljaj kvalitete odnosa s majkom, spol ispitanika odražava se tako da djevojke postižu više rezultate na diskriminativnoj funkciji. Višem rezultatu također pridonose i viša dob ispitanika i lošije materijalne prilike obitelji. Drugim riječima, djevojke češće doživljavaju majčinu brigu i ljutnju, ali isto tako češće smatraju da ih majke razumiju i da uvažavaju njihovu privatnost. Stariji ispitanici u odnosu s majkom češće zamjećuju da ih ona razumije te češće doživljavaju njezino poticanje na vlastitu samostalnost i odgovornost. Uz lošije materijalne prilike obitelji nadovezuje se odnos koji je ispunjen izražavanjem nezadovoljstva i ljutnje, što je popraćeno sputavanjem, čestim prigovorima, vikom, kažnjavanjem, neiskrenošću i zatvorenošću majki, za koje ispitanici vjeruju da ih nedovoljno dobro razumiju.

Rezultati ovoga dijela istraživanja upućuju na zaključak da se kvaliteta odnosa srednjoškolaca i njihovih majki u razdoblju 2003.-2006. izmijenila na način koji općenito ukazuje na višu razinu otvorenosti i povjerenja. Pojedine komponente toga odnosa ovise o trima od deset analiziranih sociodemografskih i sociostrukturnih obilježja ispitanika, pri čemu spol ima kontinuiranu diskriminativnu vrijednost, dok dob i materijalne prilike obitelji tu vrijednost dobivaju u novije vrijeme. U tom je pogledu osobito izražena povezanost materijalnih prilika obitelji, što posredno upućuje na njihov negativan kumulativni učinak.

4.2. Struktura i dinamika odnosa s ocem

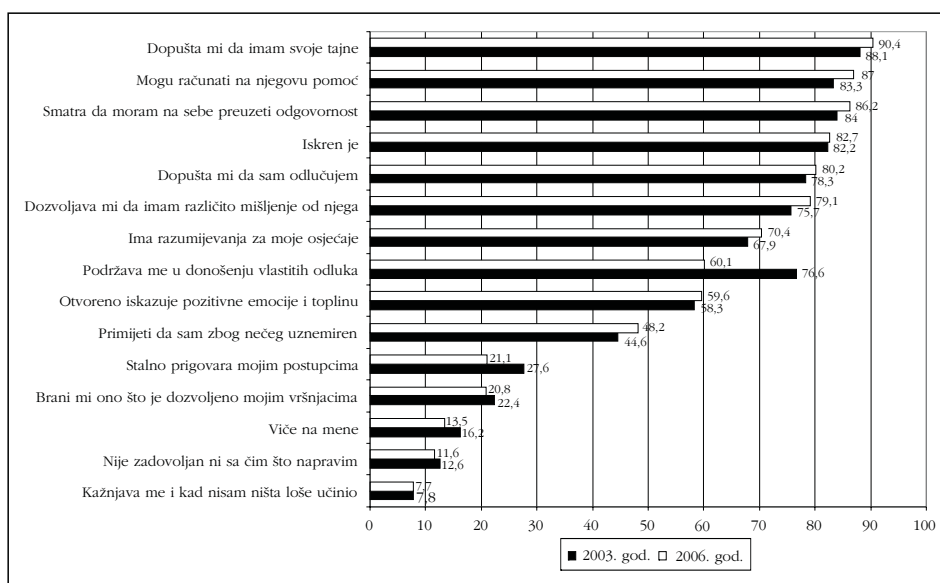
Uvidom u podatke prikazane u grafikonu 4. ponajprije uočavamo razmjerno visok udjel ispitanika koji procjenjuju kako im očevi dopuštaju da imaju svoje tajne i da mogu računati na njihovu pomoć, na što se nadovezuju ostale komponente pozitivnih međuljudskih odnosa (odgovornost, iskrenost, samostalnost, tolerancija, razumijevanje, otvorenost i dr.). Većina tih obilježja, međutim, u usporedbi s procenom odnosa s majkom (grafikon 1.), prisutnija je u nešto manjoj mjeri (primjerice, gotovo 40% ispitanika manje, u usporedbi s podacima o majkama, smatra da njihovi očevi primjećuju njihovu uznemirenost te da otvoreno iskazuju emocije i toplinu). Podjednak udjel ispitanika procjenjuje da njihovi očevi i majke smatraju da na sebe moraju preuzeti vlastitu odgovornost te da im dozvoljavaju neslaganje u mišljenjima. U odnosima s očevima ispitanici znatno češće primjećuju poštivanje privatnosti (dopuštanje tajni) i samostalno odlučivanje, ali i njihovo nezadovoljstvo i kažnjavanje.

Godine 2006. u odnosu na 2003., viši je udjel ispitanika koji u odnosima s očevima zamjećuju komponente kvalitetnih međuljudskih odnosa, a manji je kada je riječ o odnosima ispunjenima nerazumijevanjem, nezadovoljstvom, sputavanjem i drugim nepovoljnim obilježjima. Iznimku čini čestica "podržava me u donošenju vlastitih odluka", gdje je udjel ispitanika koji to obilježje pripisuju svojim očevima 2006. godine (u odnosu na 2003.) manji za 16,5%. Razlike su, međutim, statistički značajne samo u slučaju varijable "stalno prigovara mojim postupcima" (F-omjer 16,086), što je u znatno većoj mjeri karakteriziralo odnose s ocem 2003. godine

(aritmetička sredina za subuzorak ispitanika anketiranih 2006. godine iznosi 1,98, a 2003. godine 2,12).

Grafikon 4.

Komparativan prikaz procjene odnosa mladih s ocem u 2003. i 2006. sažeti odgovori "često" i "vrlo često" (u %)

Među analiziranim sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima ispitanika, diskriminativnim su analizama izolirane statistički značajne diskriminativne funkcije s obzirom na spol (u oba subuzorka ispitanika), s obzirom na strukturu obitelji ispitanika (2006. godine) i s obzirom na materijalne prilike obitelji (2003. godine).

Diskriminativni utjecaj spola ispitanika u kvaliteti odnosa s ocem 2003. godine bio je najveći u pogledu učestalosti zabrana, verbalne agresije i toleriranja privatnosti ispitanika. Tri godine kasnije, diskriminativna snaga spola zadržana je u pogledu poštivanja privatnosti, pojačana u pogledu preuzimanja odgovornosti ispitanika, dok je u pogledu zabrana i verbalne agresije je znatno oslabila. Veza između varijabli koje strukturiraju ove diskriminativne funkcije je pozitivna, što znači da se uz više vrijednosti na jednoj varijabli vezuju više vrijednosti na drugima.

Tablica 3.

Vrijednosti statistički značajnih diskriminativnih funkcija kvalitete odnosa s ocem s obzirom na socio-demografska i sociostrukturna obilježja te veličina uzorka analize

Obilježja ispitanika	Godina	Uzorak	% objašnjene varijance	Wilks' Lambda	χ^2	Stupnjevi slobode
<i>Spol</i>	2006.	1112	100,0	0,964	40,375	15
Ženski		54,6%				
Muški		45,4%				
<i>Spol</i>	2003.	646	100,0	0,934	43,516	15
Ženski		53,3%				
Muški		46,7%				
<i>S kime živi</i>	2006.	1091	80,2	0,930	78,402	30
S oba roditelja		89,5%				
S jednim roditeljem		5,6%				
Ostalo		4,9%				
<i>Materijalne prilike obitelji</i>	2003.	631	49,2	0,874	83,702	45
Loše		5,7%				
Osrednje		61,4%				
Dobre		28,7%				
Odlične		4,1%				

Tablica 4.

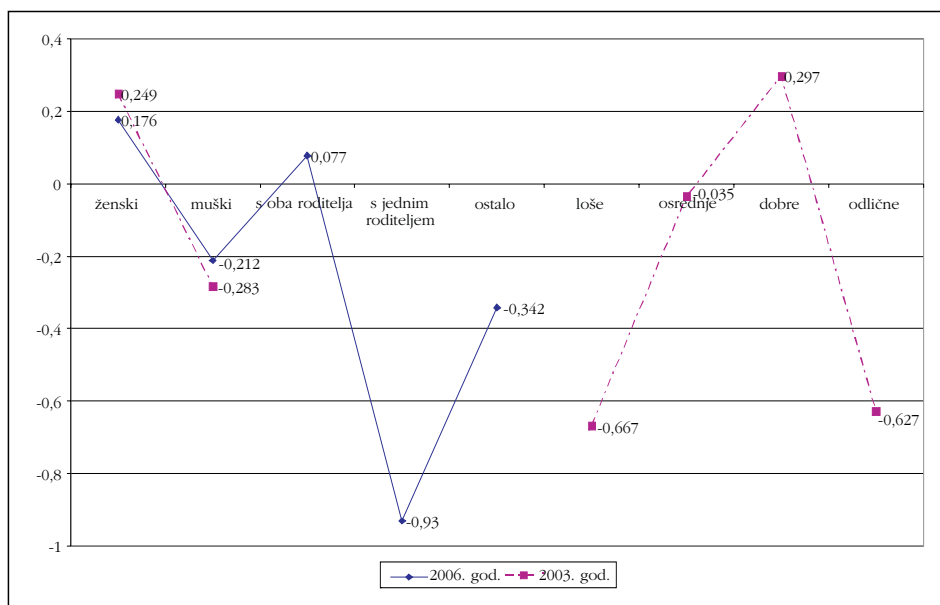
Struktura statistički značajnih diskriminativnih funkcija odnosa s ocem s obzirom na sociodemografska i sociostrukturna obilježja

Kvaliteta odnosa s ocem	Spol – 2006.	Spol – 2003.	S kime živi – 2006.	Materijalne prilike obitelji – 2003.
Dopušta mi da sam odlučujem	-0,047	-0,118	0,354	0,063
Nije zadovoljan nisačim što napravim	-0,010	0,172	-0,147	0,079
Mogu računati na njegovu pomoć	-0,115	0,146	0,677	0,047
Stalno prigovara mojim postupcima	-0,196	0,032	-0,368	0,173
Više na mene	0,098	0,327	0,186	0,139
Dozvoljava mi da imam različito mišljenje od njega	0,043	0,118	0,213	-0,149
Dopušta mi da imam svoje tajne	0,572	0,440	0,490	-0,546
Kažnjava me i kad nisam ništa loše učinio/la	-0,085	0,033	-0,174	-0,253
Iskren je	0,089	0,262	0,513	0,108
Otvoreno iskazuje pozitivne emocije i toplinu	0,154	0,103	0,477	0,242
Smatra da moram na sebe preuzeti odgovornost	0,465	0,188	0,360	-0,212
Primijeti da sam zbog nečeg uznemiren/a	0,105	0,128	0,364	0,218
Brani mi ono što je dozvoljeno mojim vršnjacima	0,255	0,508	-0,146	-0,011
Ima razumijevanja za moje osjećaje	-0,016	-0,095	0,510	0,150
Podržava me u donošenju vlastitih odluka	0,078	0,002	0,389	-0,081

Struktura obitelji, odnosno činjenica živi li ispitanik s oba roditelja, s jednim roditeljem ili je od roditelja odvojen, značajno se odražava na čak 10 komponenti odnosa s ocem. Uz odnose razumijevanja, iskrenosti, otvorenosti, podržavanja, poštivanja privatnosti, osjetljivosti na osjećaje ispitanika, poticanja njihove odgovornosti i samostalnosti, vezuje se i odnos u kojemu su prigovori vrlo rijetki. Dok su se materijalne prilike obitelji statistički značajno odrazile na kvalitetu odnosa s majkom 2006. godine, u slučaju kvalitete odnosa s ocem takav je utjecaj zabilježen samo 2003. godine. Ovu diskriminativnu funkciju najznačajnije strukturira varijabla "dopušta mi da imam svoje tajne". Ona je s funkcijom u negativnoj korelaciji, što znači da viša aritmetička sredina upućuje na slabiju učestalost komponente odnosa s ocem. Prosječne vrijednosti skupina ispitanika na statistički značajnim diskriminativnim funkcijama prikazane su u grafikonu 5.

Grafikon 5.

Aritmetičke sredine (centroidi) skupina ispitanika na diskriminativnim funkcijama kvalitete odnosa s ocem, s obzirom na spol ispitanika, strukturu i materijalne prilike obitelji

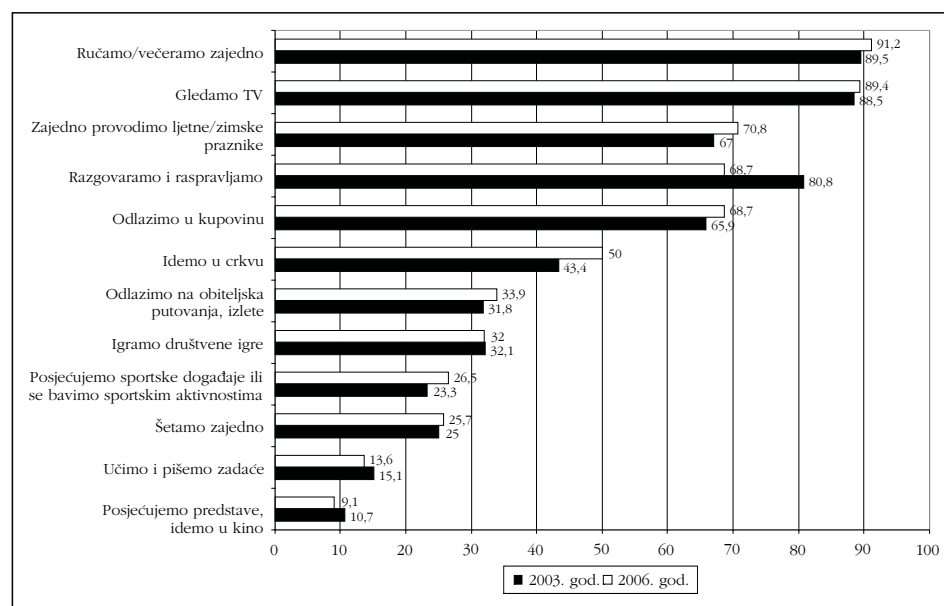
U oba subuzorka istraživanja više vrijednosti na diskriminativnim funkcijama postižu djevojke, što znači da su one 2003. godine u svojim odnosima s očevima češće doživljavale zabrane, verbalnu agresiju i poštivanje privatnosti, a 2006. godine poštivanje privatnosti i poticanje odgovornog ponašanja. Kvalitetni odnosi s ocem statistički su značajno češći u skupini ispitanika koji žive s oba roditelja, dok su u skupini ispitanika koji žive s jednim roditeljem (poglavito s majkom) zabrinjavajuće rijetki (radi se o subuzorku ispitanika iz 2006. godine). U subuzorku ispitanika iz 2003. godine poštivanje privatnosti bilo je najslabije izraženo u skupini ispitanika s dobrim obiteljskim materijalnim prilikama, a najjače u skupini onih koji potječu iz obitelji s lošim materijalnim prilikama.

Ukratko, rezultati ovoga segmenta istraživanja dozvoljavaju zaključak da se kvaliteta odnosa s ocem u trogodišnjem razdoblju u većem dijelu nije značajno izmijenila, ali je 2006. godine primijećena blaga tendencija veće permisivnosti, otvorenosti, razumijevanja i podržavanja ispitanika. Obilježja odnosa s ocem kontinuirano su determinirana spolom ispitanika, a u novije su vrijeme značajno izrazitije određena zajedničkim životom ispitanika i očeva. Materijalne obiteljske prilike na kvalitetu odnosa s ocem utječu znatno manje no što je to slučaj s kvalitetom odnosa s majkom, tim više što se njihov utjecaj 2006. godine potpuno izgubio.

4.3. Struktura i dinamika obiteljske interakcije

Grafikon 6.

Komparativan prikaz procjene obiteljske interakcije 2003. i 2006. godine – sažeti odgovori “često” i “vrlo često” (u %)

Zajednički obroci i gledanje TV-programa najčešće su obiteljske aktivnosti u velikog dijela ispitanika, i to u oba subuzorka istraživanja (grafikon 6.). Više od polovine ispitanika provodi praznike s članovima obitelji, razgovara i raspravlja s njima te odlazi u kupovinu, dok ih u crkvu s članovima obitelji odlazi oko polovine. Izleti i društvene igre prakticiraju se u obiteljima trećine ispitanika, a još je manji udio onih koji zajedno posjećuju sportske događaje, bave se sportskim aktivnostima, šecu, uče te posjećuju kino i kazališne predstave.

Tijekom trogodišnjega razdoblja u obiteljskoj interakciji nije došlo do statistički značajnih promjena, iako je uočljivo da je 2006. s članovima svoje obitelji razgovaralo 12,1% ispitanika manje no što je to bio slučaj 2003. godine.

O kojim sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima ispitanika obiteljska interakcija ovisi, saznajemo uvidom u podatke prikazane u tablicama 5. i 6. Diskriminativnim su analizama u oba subuzorka istraživanja statistički značajne funkcije izolirane u slučaju povezanosti obiteljske interakcije sa spolom i dobi ispitanika, veličinom obitelji (brojem braće i sestara) te s materijalnim prilikama u obitelji. Rezidencijalni status, struktura obitelji (s kime ispitanik živi) te obrazovanje oca i majke, na obiteljsku su se interakciju statistički značajno odrazili samo u analizi subuzorka anketiranoga 2006. godine.

Tablica 5.

Vrijednosti statistički značajnih diskriminativnih funkcija obiteljske interakcije s obzirom na sociodemografska i sociostrukturna obilježja, te veličina uzorka analize

Obilježja ispitanika	Godina	Uzorak	% objašnjene varijance	Wilks' Lambda	χ^2	Stupnjevi slobode
<i>Spol</i>	2006.	1360	100,0	0,838	239,481	12
Ženski		54,9%				
Muški		45,1%				
<i>Spol</i>	2003.	699	100,0	0,862	102,693	12
Ženski		53,6%				
Muški		46,4%				
<i>Dob</i>	2006.	1202	67,1	0,924	93,911	48
15. godišnjaci		11,6%				
16 godišnjaci		25,1%				
17 godišnjaci		31,0%				
18. godišnjaci		25,8%				
19 godišnjaci		6,5%				
<i>Dob</i>	2003.	630	67,3	0,867	88,599	48
15. godišnjaci		21,4%				
16 godišnjaci		24,9%				
17 godišnjaci		23,7%				
18. godišnjaci		23,8%				
19 godišnjaci		6,2%				
<i>Rezidencijalni status</i>	2006.	1323	100,0	0,962	51,572	12
Na selu		43,2%				
U gradu		56,8%				
<i>S kime živi</i>	2006.	1326	72,2	0,949	68,603	24
S oba roditelja		84,9%				
S jednim roditeljem		9,8%				
Ostalo		5,3%				

Obilježja ispitanika	Godina	Uzorak	% objašnjene varijance	Wilks' Lambda	χ^2	Stupnjevi slobode
<i>Broj braće/sestara</i>	2006.	1163	74,1	0,899	123,196	36
Jedinac/ica		6,4%				
Jedan brat/sestra		41,9%				
Dva brata/sestre		34,3%				
Troje i više braće/sestara		17,4%				
<i>Broj braće/sestara</i>	2003.	604	57,3	0,854	93,909	36
Jedinac/ica		4,8%				
Jedan brat/sestra		44,7%				
Dva brata/sestre		34,6%				
Troje i više braće/sestara		15,9%				
<i>Obrazovanje majke</i>	2006.	1342	93,3	0,941	80,452	24
Osnovna škola i manje		9,5%				
Srednja škola		64,1%				
Viša škola i više		26,4%				
<i>Obrazovanje oca</i>	2006.	1308	82,3	0,957	56,625	24
Osnovna škola i manje		7,3%				
Srednja škola		59,2%				
Viša škola i više		33,5%				
<i>Materijalne prilike obitelji</i>	2006.	1347	72,0	0,900	140,239	36
Loše		5,6%				
Osrednje		62,0%				
Dobre		26,2%				
Odlične		6,2%				
<i>Materijalne prilike obitelji</i>	2003.	684	66,1	0,865	98,127	36
Loše		5,7%				
Osrednje		61,7%				
Dobre		28,9%				
Odlične		3,7%				

Tablica 6.

Struktura statistički značajnih diskriminativnih funkcija obiteljske interakcije s obzirom na sociodemografska i sociostrukturna obilježja

Obiteljska kohezija	Spol - 2006.	Spol - 2003.	Dob - 2006.	Dob - 2003.	Braca/sestre - 2006.	Mat. prilike ob. - 2006.	Mat. prilike ob. - 2003.	Braca/sestre - 2003.	Rezidencijalni status - 2006.	S kime živi - 2006.	Ob. status majke - 2006.	Ob. status oca - 2006.
Zajedno provodimo ljetne/zimske praznike	-0,230	0,232	0,529	0,262	-0,113	0,190	0,206	0,149	0,258	0,542	0,196	0,194
Odlazimo na obiteljska putovanja, izlete	-0,002	-0,075	0,410	0,301	-0,156	0,678	0,675	0,005	-0,243	0,468	0,691	0,582
Posjećujemo predstave, idemo u kino	0,228	-0,151	0,360	0,749	-0,068	0,498	0,244	0,065	0,004	0,139	0,427	0,625
Odlazimo u kupovinu	-0,432	0,505	0,328	-0,115	-0,101	0,456	0,565	-0,065	-0,288	-0,087	0,011	
Posjećujemo sportske događaje ili se bavimo sportskim aktivnostima	0,527	-0,545	0,700	0,352	0,149	0,448	0,488	0,098	-0,003	0,402	0,111	0,341
Šetamo zajedno	-0,287	0,185	0,271	0,112	0,127	0,110	0,190	-0,101	-0,023	0,009	-0,046	0,227
Igramo društvene igre	-0,172	0,150	0,421	0,347	0,033	0,127	-0,031	0,228	0,182	0,002	0,084	0,038
Gledamo TV	-0,280	0,243	0,025	0,180	0,118	-0,005	-0,023	-0,167	0,013	0,371	-0,156	-0,066
Razgovaramo i raspravljamo	-0,384	0,378	-0,117	-0,135	0,021	0,363	0,296	-0,170	-0,072	0,228	-0,166	-0,028
Učimo i pišemo zadaće	0,126	-0,023	0,377	0,232	0,258	0,068	0,134	0,266	0,170	0,108	0,261	0,219
Idemo u crkvu	-0,038	0,078	0,200	0,109	0,833	-0,022	0,207	0,662	0,178	0,370	-0,296	-0,390
Ručamo/večeraemo zajedno	0,046	0,175	0,076	0,060	0,019	0,280	0,184	-0,236	0,610	0,521	-0,204	-0,053

Slijedom podataka prikazanih u tablici 6., zaključujemo da je u 2006. godini spol ispitanika najviše diskriminirao obiteljsku interakciju u pogledu zajedničke kupovine, posjećivanja sportskih događaja, šetnji, gledanja TV-programa te razgovora i rasprava. U 2003. godini spol ispitanika značajno je pridonosio učestalosti zajedničkih kupovina, posjećivanja sportskih događaja te razgovora i rasprava. Uz učestalo obavljanje zajedničke kupnje, razgovore i rasprave, a u 2006. i gledanje TV-programa i šetnje, vezuje se rjeđe bavljenje sportskim aktivnostima. Dob ispitanika je 2006. godine bila linearno povezana sa zajedničkim provođenjem praznika, izletima, posjećivanjem kulturnih i sportskih predstava, kupovinom i igranjem društvenih igara, a 2003. s posjećivanjem kulturnih i sportskih priredbi, igranjem društvenih igara i obiteljskim izletima.

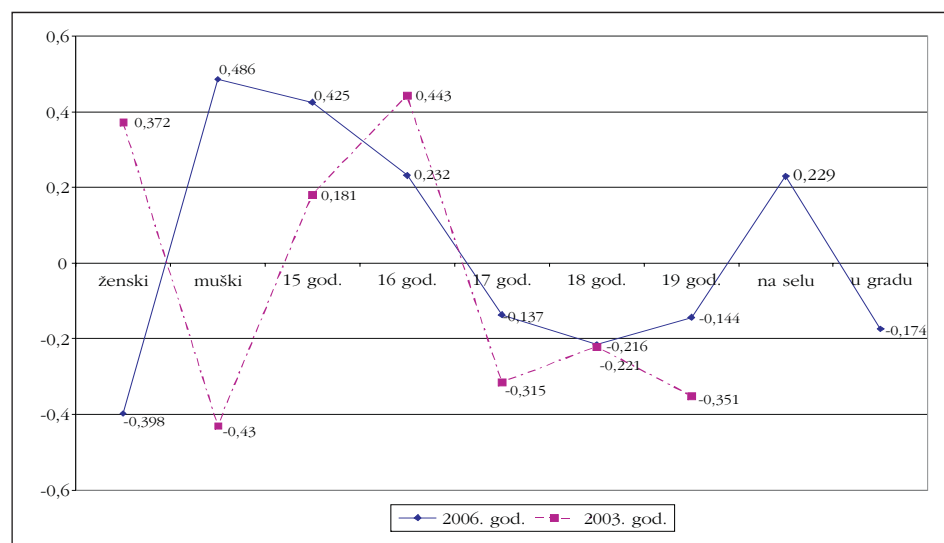
Broj braće i sestara u oba subuzorka istraživanja statistički značajno pridonosi učestalosti zajedničkih odlazaka u crkvu, dok su materijalne prilike obitelji značajno povezane s učestalosti odlaska na izlete, posjećivanjem kulturnih i sportskih događaja, kupovinom i zajedničkim razgovorima i raspravama (2003. godine diskriminativnu funkciju nije znatnije definirala varijabla "posjećujemo predstave, idemo u kino"). Prema tome, utjecaj dobi i spola ispitanika te materijalnih prilika na obiteljsku je interakciju bio izrazitiji 2006. negoli 2003. godine. Rezidencijalni status ispitanika 2006. godine obiteljsku je interakciju najviše diskriminirao kada se radilo o zajedničkim obrocima i odlascima u kupovinu. Pritom se, uz češće odlaženje u kupovinu, vezuju rjeđi zajednički obiteljski obroci. Struktura obitelji značajno pridonosi učestalosti zajedničkog provođenja praznika, blagdana, obiteljskih izleta, obiteljskih obroka i bavljenja sportskim aktivnostima.

Obrazovanje majke povezano je s obiteljskim izletima, odlascima u kino i u crkvu, pri čemu se, uz češće odlaske u crkvu, vezuju rjeđi obiteljski izleti i posjećivanje predstava. Na sličan se način na obiteljsku koheziju odražava i obrazovanje oca, uz dodani utjecaj na posjećivanje sportskih događaja i/ili bavljenje sportom. Smjerovi doprinosa ovih sociodemografskih i sociostrukturnih obilježja ispitanika obiteljskoj interakciji prikazani su u grafikonima 7. i 8.

Na diskriminativnim funkcijama koje su formirane prema spolu ispitanika, 2003. godine više rezultate postižu djevojke a 2006. mladići. S obzirom na način na koji se koeficijenti strukture odražavaju na te funkcije, zaključujemo da u oba subuzorka ispitanika djevojke češće odlaze s članovima obitelji u kupovinu, češće razgovaraju i raspravljaju, a rjeđe odlaze na sportske manifestacije. Uz to, 2006. godine djevojke su češće s članovima obitelji gledale TV-program i odlazile u šetnju.

Grafikon 7.

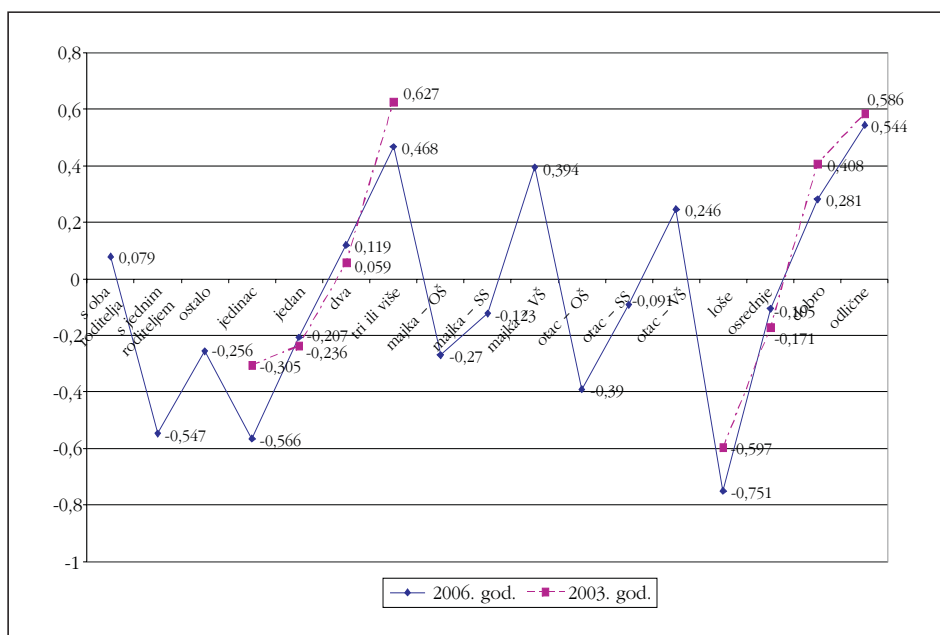
Aritmetičke sredine (centroidi) skupina ispitanika na diskriminativnim funkcijama obiteljske interakcije s obzirom na spol, dob i rezidencijalni status ispitanika

Obiteljska interakcija u oba subuzorka istraživanja znatno je bogatija u skupini ispitanika u dobi od 15 i 16 godina, dok ispitanici sa 17 i više godina iskazuju znatno oskudniju obiteljsku interakciju. Češći odlasci u kupovinu i rjeđi zajednički obroci karakterističniji su za ispitanike iz sela.

Grafikon 8.

Aritmetičke sredine (centroidi) skupina ispitanika na diskriminativnim funkcijama obiteljske interakcije s obzirom na strukturu obitelji, broj braće i sestara, obrazovanje oca i majke te materijalne prilike obitelji

Kao što je i logično, obiteljska interakcija najsadržajnije je u skupini ispitanika koji žive s oba roditelja. U oba subuzorka istraživanja, s brojem braće i sestara raste učestalost zajedničkih odlazaka u crkvu, dok bolje materijalne obiteljske prilike pridonose češćim odlascima na izlete, posjećivanju priredbi, kupovinama te zajedničkim razgovorima i raspravama. S postignutim višim stupnjem obrazovanja očeva i majki rastu i rezultati na diskriminativnim funkcijama, što znači da obrazovaniji roditelji sa svojom adolescentnom djecom češće odlaze na izlete, sportske i kulturne priredbe, a rjeđe u crkvu. U ovom je dijelu istraživanja, dakle, utvrđeno da se obiteljska interakcija tijekom trogodišnjeg razdoblja tek neznatno promijenila te da trećina ili manje ispitanika s članovima obitelji češće odlazi na izlete, igra društvene igre, šeće i posjećuje sportske i kulturne događaje (u kino s članovima obitelji odlazi oko 10% ispitanika). Sadržajnosti obiteljske interakcije statistički značajno pridonosi čak 8 od 10 analiziranih socio-demografskih i sociostrukturnih obilježja. Pritom su najprisutniji kontinuirani utjecaji spola i dobi ispitanika, materijalnih prilika obitelji te broja braće i sestara, dok je utjecaj obrazovanja roditelja, rezidencijalnog statusa i strukture obitelji pojačan tek 2006. godine.

5. Rasprava

Rezultati ovoga istraživanja pružaju uporište za prihvaćanje hipoteza kojima smo pretpostavili da je za godine 2003. i 2006. bilo moguće utvrditi promjenljivost odnosa u obiteljima mladih, da je dinamika pojedinih komponenti obiteljskih odnosa različita te da je ovisila o različitim sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima mladih i njihovih obitelji.

Ukratko, pokazalo se da većina srednjoškolaca Dubrovačko-neretvanske županije odnos s majkama i očevima doživljava zaštitničkim, podržavajućim i demokratskim, a obiteljska interakcija većine obitelji sukladna je razvojnim obilježjima adolescenata. Rezultati temeljeni na analizi dviju vremenskih točaka daju osnovu za utvrđivanje tendencija u dinamici obiteljskih odnosa, kao i za utvrđivanje povezanosti obiteljskih odnosa sa sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima mladih i njihovih obitelji. U tom se pogledu osobito ističe ovisnost obiteljskih odnosa o spolu ispitanika i materijalnim obiteljskim prilikama.

Iako je trogodišnje razdoblje za evaluiranje trajnih promjena u obrascima funkcioniranja pojedinih društvenih skupina zasigurno prekratko, rezultati dobiveni ovim istraživanjem ipak upućuju na promjenljivost obiteljskih odnosa u mladima. Nema dvojbe, sveprisutna demokratizacija društva odražava se i na demokratizaciju obiteljskih odnosa, a roditelji još uvijek uspijevaju adolescentima pružiti zadovoljavajuću razinu zaštite, razumijevanja i podrške. Većinu suvremenih hrvatskih obitelji karakteriziraju odnosi s visokim stupnjem konverzijske te niskim stupnjem konformističke orijentacije, a gotovo trećinu obitelji obilježava nizak stupanj konverzijske i konformističke orijentacije. Prema tome, u obiteljima mladih prevladavaju permissivni i autoritativni odgojni stilovi obaju roditelja. Oni su u manjoj ili većoj mjeri usklađeni s razvojnim potrebama mladih, pa ocjenjujemo da u većini slučajeva osiguravaju zadovoljavajuću razinu zaštite od nepovoljnoga psihosocijalnog razvoja mladih. Sudeći prema rezultatima našega istraživanja, takvi odnosi karakteriziraju najmanje 70% srednjoškolaca, a češće ih, u usporedbi s očevima, nalazimo i u odnosu između adolescenata i majki. Gotovo 30% ispitanika koji su ukazali na nepovoljnija obilježja odnosa s roditeljima, sukladno rezultatima dosada provedenih istraživanja, mogu se smatrati skupinom koja je u manjoj ili većoj mjeri izložena djelovanju različitih rizičnih činitelja, posebno kada se u obzir uzme razmjerno siromašna obiteljska interakcija. Ovim je istraživanjem, naime, utvrđeno da sadržajnije obiteljske interakcije, opisane obiteljskim aktivnostima koje premašuju zajedničke obroke i gledanje TV programa, doživljava tek trećina mladih.

Neki autori, vrijeme provedeno u zajedničkim obiteljskim aktivnostima ili obiteljskim ritualima tretiraju pokazateljem obiteljske kohezije, odnosno stupnjem povezanosti članova obitelji (Bezinović; Manestar; Ristić Dedić, 2004.). U literaturi nalazimo i brojne potvrde važnosti obiteljskih rituala za dobro funkcioniranje obitelji (Jeđud; Marušić, 2005.). Vjeruje se da u suvremenim obiteljima, u fragmentirani i užurbani način života red uvode upravo redovite obiteljske aktivnosti. One

ujedno učvršćuju i održavaju privrženost i emocionalne veze članova obitelji, stvaraju i njeguju osjećaj obiteljskog identiteta, te određuju ponašanja u društvenim odnosima. Na temelju rezultata našega istraživanja ocjenjujemo da je upravo obiteljska interakcija mladih komponenta obiteljskih odnosa koja je, zbog promjena u globalnom društvu, najviše oslabjela. Ta okolnost otvara znatan prostor drugim socijalizacijskim i odgojnim utjecajima na mlade, među kojima su, dajako, i oni koji mladu osobu vode u ovisnosti, kriminalna i druga društveno opasna i individualno štetna ponašanja.

Izrazito dinamični obrasci življenja odražavaju se i na dinamičnost obiteljskih odnosa. Pokazalo se, naime, da i u razmjerno kratkom (trogodišnjem) razdoblju mladi primjećuju promjene u pojedinim komponentama obiteljskih odnosa. One, doduše, većim dijelom nisu statistički značajne (iznimke su komponente odnosa s majkom i jedna komponenta odnosa s ocem), ali ocrtavaju trendove koji će tijekom vremena vjerojatno postati još očitiji. Ukratko, roditelji, osobito majke, prema adolescentnoj djeci sve su otvoreniji, tolerantniji, podržavaju ih, sve više potiču samostalnost i odgovornost u adolescencata, a sve manje koriste autoritarni odgojni stil. Čini se da intenziviranje društvenih rasprava, medijskih kampanja i sve jasnije određivanje obiteljskoga i svakoga drugog nasilja kao neprihvatljivoga socijalnog ponašanja, ostavlja tragove u suvremenim obiteljima. Ipak, adolescenti procjenjuju da ih 5,3% majki i 7,7% očeva kažnjava i kada nisu ništa loše učinili. Istraživanja i inače pokazuju da je izrazito nasilničko ponašanje sklono 3% do 7% djece (Radočaj, 2005.; Kuzman; Pejnović Franelić; Pavić Šimetin; 2004.), a poznato je da među etiološkim činiteljima nasilničkog ponašanja najvažnije mjesto pripada upravo obiteljskim odnosima. Procjenjujemo da se radi o nefunkcionalnim obiteljima koje iziskuju pojačane psihosocijalne intervencije.

Posebno zabrinjavajućim smatramo podatak prema kojemu je 2006. godine dvostruko više mladih koji procjenjuju da s članovima svoje obitelji razgovaraju rijetko ili gotovo nikada (udjel ovih ispitanika je s 19,8% u 2003. godini u 2006. porastao na 31,30%). Dok se izostanak brojnih obiteljskih aktivnosti može objasniti nedostatkom financijskih sredstava i izraženom potrebom adolescenata za osamostaljivanjem, izostanak razgovora i rasprava upućuje na svojevrsnu otuđenost, koju je teško opravdati. Možda je upravo oskudna komunikacija jedna od posljedica značajki postmodernizma, odnosno konzumerizma i materijalizma, velike fragmentacije i individualizacije društvenog života, znatne vezanosti ljudi za sve inovativnije naprave za osobnu upotrebu, intenzivnog korištenja različitih medija i oblika komuniciranja, involviranosti mnogih u kompeticijska ponašanja i dr. (Lalić, 2005.).

S analiziranim sociodemografskim i sociostrukturnim obilježjima adolescenata i njihovih obitelji, među trima komponentama obiteljskih odnosa, najviše su povezane obiteljske interakcije.

Okolnost prema kojoj su pojedina sociodemografska i sociostrukturna obilježja u dvije vremenske točke pokazala različitu diskriminacijsku snagu, moguće je dvo-

jako objasniti. Ona ukazuje na potrebu donošenja zaključaka na temelju višestrukog ponavljanja istovjetnih istraživanja, ali i na izuzetnu dinamičnost društvenih pojava.

Obiteljski su odnosi najsnažnije određeni spolom adolescenata i materijalnim prilikama obitelji. Radni status očeva i majki nije se pokazao značajnim ni za jednu analiziranu komponentu obiteljskih odnosa, a rezidencijalni status bitan je za manji dio obiteljskih interakcija (zajednički obroci i odlazak u kupovinu). Ovo je i svojevrsna novina, budući da su ranijim istraživanjima utvrđeni različiti obrasci funkcioniranja obitelji u hrvatskom ruralnom i urbanom miljeu (Blažeka; Janković; Ljubotina, 2004., Bezinović; Petak, 2001.). Vjerujemo da je slabljenje utjecaja rezidencijalnog statusa na oblike obiteljskih odnosa odraz intenzivnih promjena kojima su sve više zahvaćena i hrvatska sela.

Diskriminativne funkcije obiteljskih odnosa koje su ekstrahirane prema kriteriju spola ispitanika, pokazale su da djevojke sudjeluju u većem broju obiteljskih interakcija, da doživljavaju višu razinu nadzora i brige roditelja, a ujedno su osjetljivije na emocionalnu komponentu odnosa. Čini se da su stereotipi o potrebi drugačijeg odgoja djevojaka i mladića zadržali svoje značenje, te da većina roditelja djevojke i mladiće priprema za različito socijalno ponašanje i za preuzimanje različitih društvenih uloga. To i iznenađuje, budući da spolni identitet nastaje iz interakcije okoline i pojedinca, a pitanje koliko se ponašanje mladića razlikuje od ponašanja djevojaka neovisno o sociokulturnim činiteljima, još nije dobilo jednoznačan odgovor. Smatra se da roditelji odmah po rođenju različito percipiraju mušku i žensku djecu, a ta različita percepcija postaje temelj različitih roditeljskih očekivanja i ponašanja prema djeci različitog spola (Tasić; Žižak, 1995.).

Dok je utjecaj dobi na obiteljske interakcije i odnos s majkom logična posljedica sazrijevanja adolescenata (s dobi raste i inzistiranje roditelja na odgovornosti i samostalnosti adolescenata, a obiteljske se interakcije prorjeđuju), zanimljivo je da dob ne pridonosi razlikama u odnosima s ocem. Naše nam istraživanje ne omogućuje egzaktno objašnjenje toga rezultata, ali je moguće da su očevi kontinuirano usmjereni na osamostaljenje djece te razvijanju njihove odgovornosti. Oni ujedno, ako ne žive u kućanstvu sa svojom djecom, znatno rjeđe s njima i kontaktiraju što se, prirodno, odražava na njihove obiteljske interakcije i kvalitetu odnosa s djecom. Iako očekivan, taj je podatak ipak i upozoravajući te aktualizira pitanje prava djece i obveze izvršavanja roditeljske uloge u slučaju razvoda braka. Bjelodano je, prekid bračne zajednice bitno remeti kvalitetu roditeljskog odnosa, što je suprotno pozitivnom zakonodavstvu, a istodobno znatno šteti psihosocijalnoj dobrobiti djece i mladih.

Teza o utjecaju širih društvenih okolnosti na funkcioniranje obitelji osobito je potvrđena u slučaju utjecaja materijalnih prilika na obiteljske odnose. Utvrđeno je da lošije materijalne prilike ostvaruju kumulativan nepovoljan učinak na funkcioniranje obitelji, što ukazuje na posredan utjecaj širih društvenih okolnosti na funkcioniranje manjih društvenih grupa. Iako se udjel siromašnih obitelji u trogo-

dišnjem razdoblju nije promijenio (u oba subuzorka iznosi nešto više od 5%), čini se da obitelji sve teže podnose teret siromaštva. Radi se o jednoj od nepovoljnih posljedica postindustrijskog društva, posebno pretjeranog konzumizma, materijalizma i kompetitivnosti. Inače, pri analizi imovinskog stanja neke osobe valja uzeti u obzir relativnost materijalnog i društvenog statusa, s obzirom na to da na njezinu vrijednost bitno utječe način na koji je doživljavaju konkretne osobe i društvene grupe. Ovo osobito vrijedi za mlade koji svijet odraslih promatraju s izrazitije visokom dozom kritičnosti, i kojima je veoma stalo do vlastite afirmacije i dokazivanja vlastite moći. U takvom kontekstu odmjeravanja statusnih pitanja i simbola, moguće je da i osrednju materijalnu situaciju mlada osoba procijeni nezadovoljavajućom te da se osjeti uskraćenom za mnoga dobra koja joj nisu dostupna, a procjenjuje ih sebi potrebnima (Bouillet, 2006.). Prema tome, nije opravdano zanemarivati nepovoljne utjecaje društvenog konteksta na funkcioniranje hrvatskih obitelji, tim više što su u razvoju djece i mladih obitelji najvrjednije i nezamjenjive društvene zajednice, a svakodnevno se suočavaju i sa sve većim društvenim izazovima. One sudjeluju u promjenama ukupnog društva, nastoje im se prilagoditi i prakticiraju društvene vrijednosti (npr. demokratičnost).

Vjerujemo da će razlike u obiteljskim odnosima za nekoliko godina biti još veće, osobito kada naši ispitanici budu u roditeljskoj ulozi. Vidjet ćemo hoće li i tada biti moguće održavati obiteljsku kohezivnost na način na koji je doživljavamo danas, a koja je već sada okrnjena.

Literatura

1. Bezinović, Petar; Smojver-Ažić, Sanja (2000.): Negativni odnos roditelja i agresivnost adolescenata: uloga spola roditelja i spola djeteta. – *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Zagreb, 36 (2000) 1: 87-99.
2. Bezinović, Petar; Petak, Antun (2001.): Društvenost, roditeljstvo i prilagodba adolescenata na sjeverozapadnim otocima. – *Sociologija sela*, Zagreb, 39(2001) 1/4: 211-237.
3. Bezinović, Petar; Tkalčić, Mladenka (2002.): Škola i psihosomatski simptomi kod srednjoškolaca. – *Napredak*, Zagreb, 143(2002) 3: 279-290.
4. Bezinović, Petar; Manestar, Kristina; Ristić Dedić, Zrinka (2004.): Obiteljska kohezivnost i zadovoljstvo životom djevojaka i mladića iz sela i iz grada. – *Sociologija sela*, Zagreb, 42(2004) 1/2: 157-173.
5. Blažeka, Slavica; Janković, Josip; Ljubotina, Damir (2004.): Kvaliteta obiteljskih odnosa u seoskim i gradskim obiteljima. – *Sociologija sela*, Zagreb, 42(2004) 1/2: 113-139.
6. Bouillet, Dejana (2005.) Obiteljske i šire socijalne odrednice ovisnosti mladih Hrvatske. – U: Miharija, Mirela; Kramarić, Danica; Dundović, Darko; Šarić, Jandre; Majić, Dražen; Splivalo, Jadranka; Juretić, Bernardica (ur.): *Borba protiv ovisnosti – borba za zdravu obitelj*. – Zagreb: Vlada Republike Hrvatske – Ured za suzbijanje opojnih droga, str. 306-315.
7. Bouillet, Dejana (2006.) Kvaliteta života mladih: odgovornost zajednice i/ili obitelji. – U: Ilišin, Vlasta (ur.): *Mladi između želja i mogućnosti: položaj, problemi i potrebe mladih Zagrebačke županije*. – Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Zagrebačka županija, str. 27-93.

8. Braithwaite, Dawn O.; Baxter, Leslie A. (ed.) (2006.): Engaging Theories in Family Communication – Multiple Perspectives. – Thousand Oaks – London – New Delhi: SAGE Publications, 364 p.
9. Chubb, Nancy H.; Fertman, Carl I. (1992.): Adolescents' Perceptions of Belonging in Their Families. – *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, Milwaukee, 18 (1992) 7:387-394.
10. Croy, Craig Winston L.E. (1988.): Parent-Adolescent Intimacy: Impact on Adolescent Functioning, *Adolescence*, Liverpool, 23 (1988) 89: 137-149.
11. Dumas, Jean E.; LaFrenière, Peter J.; Beaudin, Louise; Verlaan, Pierrette (1992.): Mother-Child Interactions in Competent and Aggressive Dyads: Implications of Relationship Stress for Behaviour Therapy with Families. – *New Zealand Journal of Psychology*, Liverpool, 21 (1992) 1: 3-13.
12. Ferić, Martina (2002.): Obitelj kao čimbenik rizika i zaštite za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih. – *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Zagreb, 38 (2002) 1: 13-25.
13. Ferić, Martina; Kranželić Tavra, Valentina (2005.): Rizici u obiteljskom okruženju za zlouporabu sredstava ovisnosti: vide li mladi i njihovi roditelji isto? – U: Miharija, Mirela; Kramarić, Danica; Dundović, Darko; Šarić, Jandre; Majić, Dražen; Splivalo, Jadranka; Juretić, Bernardica (ur.): *Borba protiv ovisnosti – borba za zdravu obitelj*. – Zagreb: Vlada Republike Hrvatske – Ured za suzbijanje opojnih droga, str. 269-276.
14. Gillies, Val (2003.): Family and Intimate Relationships: A Review of the Sociological Research. – London: Families & Social Capital ESRC Research Group, South Bank University, Research Group Working Paper No 2, p. 24.
15. Jedud, Ivana; Marušić, Dubravka (2005.): Način života u obitelji iz perspektive djece i mladih. – *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Zagreb, 41 (2005) 2: 71-87.
16. Koerner, Ascan F.; Fitzpatrick, Mary A. (2006.): Family Communication Patterns Theory: A social Cognitive Approach. – In: Braithwaite, Dawn O., Baxter, Leslie A. (ed.): *Engaging Theories in Family Communication – Multiple Perspectives*. – Thousand Oaks – London – New Delhi: SAGE Publications. p. 50-66.
17. Krinsley, Karen E.; Bry, Brenna H. (1991.): Sequential Analyses of Adolescent, Mother, and Father Behaviors in Distressed and Nondistressed Families. – *Child & Family Behavior Therapy*, Binghamton, 13 (1991) 4: 45-63.
18. Krone, Kathleen J.; Schrod, Paul; Kirby, Erika L. (2006.) Structuration Theory: Promising Directions form Family Communication Research. – In: Braithwaite, Dawn O., Baxter, Leslie A. (ed.): *Engaging Theories in Family Communication – Multiple Perspectives*. – Thousand Oaks – London – New Delhi: SAGE Publications. p. 293-308.
19. Kuzman, Marina; Pejnović Franelić, Iva; Pavić Šimetin, Ivana (2004.) Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi 2001/2002 – rezultati istraživanja. – Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 84. str.
20. Lalić, Dražen (2005.) Kontroverzno međudjelovanje obitelji i drugih činitelja socijalizacije mladih u vezi s konzumiranjem droge i ovisnošću o drogi u nas danas. – U: Miharija, Mirela; Kramarić, Danica; Dundović, Darko; Šarić, Jandre; Majić, Dražen; Splivalo, Jadranka; Juretić, Bernardica (ur.): *Borba protiv ovisnosti – borba za zdravu obitelj*. – Zagreb: Vlada Republike Hrvatske – Ured za suzbijanje opojnih droga, str. 38-44.
21. Ljubotina, Damir; Galić, Jadranko (2002.): Obiteljski odnosi i konzumacija droga na populaciji adolescenata grada Zagreba. – *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada*, Zagreb, 9 (2002) 2: 207-233.
22. Penna, Sue; O'Brien, Martin (1997.): Postmodernizam i socijalna politika: malen korak naprijed? – *Revija za socijalnu politiku*, Zagreb, 4 (1997) 2: 169-182.

23. Raboteg-Šarić, Zora (2001.): Komunikacija između djece i roditelja. – U: Stjepan Baloban (ur.): *Hrvatska obitelj na prekretnici*. – Zagreb: Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Glas Koncila, 221-253.
24. Raboteg-Šarić, Zora; Sakoman, Slavko; Brajša-Žganec, Andreja (2002.): Stilovi roditeljskoga odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih – *Društvena istraživanja*, Zagreb, 11 (2002) 2-3: 239-265.
25. Radočaj, Tanja (2005.): Nasilje među djecom. – *Dijete i društvo*, Zagreb, 7 (2005) 1: 102-117.
26. Tasić, Dejana (1994.): Djetetov pojam o sebi i ispoljavanje poremećaja u ponašanju obzirom na odnos s roditeljima (magistarski rad). – Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 116. str.
27. Tasić, Dejana; Žižak, Antonija (1995.): Analiza razlika i povezanosti "pojma o sebi" i "pojma o vlastitom djetetu" obzirom na spol djeteta. – *Kriminologija i socijalna integracija*, Zagreb, 3 (1995) 2: 123-137.
28. Zeitlin, Marian F.; Magawangi, Ratna; Kramer, Ellen M.; Colletta, Nancy D.; Babatunde, Edi D.; Garman, David (1995.): Strengthening the family – Implications for international development. – Tokyo – New Yourk – Paris: The United Nations University Press, 437 str.
29. Žižak, Antonija (1993.): Relacije roditeljskog odgojnog stila i socioemocionalnog statusa djece. – *Kriminologija i socijalna integracija*, Zagreb, 1 (1993) 1: 107-117.

Dejana Bouillet

Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Croatia

e-mail: dejana@idi.hr

The Structure and Dynamics of Family Relationships of the Young in Dubrovačko-Neretvanska County

Abstract

This paper is the part of the scientific project “Following the use of substances dependence in the population of secondary school students in Dubrovačko-neretvanska county”. That project has been implemented and financed by the Dubrovačko-neretvanska County Institute for Public Health since year 2001. The sample of research consists of representatively chosen students of all secondary schools in Dubrovačko-neretvanska county who anonymously filled the questionnaire “How are you?” (autor: Petar Bezinović) in spring of year 2003 (N = 1298) and year 2006 (N = 1485). Three general goals were set, as follows: (1) identify and analyse how the secondary school students in Dubrovačko-neretvanska County experience their relationship with mothers and fathers and the family interaction; (2) determine the dynamics of the three components of family relationships and identify possible changes in their structure during of three-years period and (3) determine the relation of that components with sociodemographic and sociostructured characteristics of youth and their families. Goals are reached by the descriptive analysis of data about family relationships of youth, by the analysis of variances and by the canonical discriminant analysis. Results have indicated the variability of relationships in families of youth, the diversity of dynamics of different components of the family relationships and the connection between the family relationships and the numerous sociodemographic and sociostructural characteristics of youth and their families. Family relationships are determined to the greatest extent with the gender of adolescents and with material status of families. The majority of Croatian families are characterized by the high level of conversational orientation and the low level of conformity orientation. Because almost one third of families have a low level of conversation and conformity orientation, the unfavorable effects of postmodernism (which increasingly characterizes Croatian society) are pointed out in the paper.

Key words: youth, families relationships, socio-cultural development

Received on: 20th of November 2006

Accepted on: 22th of December 2006

Dejana Bouillet

Institut de Recherche sociale à Zagreb, Zagreb, Croatie

e-mail: dejana@idi.hr

La structure et la dynamique des relations familiales des jeunes du comitat de Dubrovnik-Neretva

Résumé

Cet article fait partie du projet scientifique "Suivi de l'usage de substances à psycho-dépendance de la population des élèves des écoles secondaires pour la région Dubrovačko-neretvanska". Ce projet a été initié et financé par l'Institut Régional de Santé Publique Dubrovačko-neretvanska depuis 2001. L'échantillon de recherche est constitué d'un choix représentatif d'élèves des écoles secondaires de la région de Dubrovačko-neretvanska, qui ont anonymement rempli le questionnaire "Comment vas-tu?" (auteur: Petar Bezinović) au printemps de l'année 2003 (N = 1298) et de l'année 2006 (N = 1485).

Trois objectifs généraux ont été établis de la manière suivante:

1. Identifier et analyser comment les élèves de la région de Dubrovačko-neretvanska vivent leur relation avec leurs père et mère et quelles sont les interactions familiales.
2. Déterminer les trois composants des relations familiales et identifier les changements possibles dans leur structure lors d'une période de trois ans.
3. Déterminer la relation entre ces composants avec les caractéristiques socio-démographiques et socio-structurelles des jeunes et de leur famille.

Les objectifs sont atteints à l'aide d'une analyse descriptive de données sur les relations familiales des jeunes, l'analyse des variances et des analyses à discriminant canonique. Les résultats ont montré la variabilité des relations familiales des jeunes, la diversité des dynamiques des différentes composantes des relations familiales et la connexion entre les relations familiales et les nombreuses caractéristiques socio-démographiques et socio-structurelles des jeunes et de leur famille. Les relations intra-familiales sont déterminées le plus fortement par le genre des adolescents concernés et le statut matériel des familles. La majorité des familles Croates est caractérisée par un haut niveau d'orientation de conversation et par un bas niveau d'orientation au conformisme. Alors que presque un tiers des familles est caractérisé par un bas niveau d'orientation à la conversation et au conformisme cet article démontre les indésirables effets du post-modernisme qui caractérise de plus en plus la société Croate.

Mots-clés: jeunes, relations familiales, développement socio-culturel

Reçu: 20 novembre 2006

Accepté: 22 décembre 2006